

lem actum sit potestas ad suspendendum illum, vel contrarium operandum, qualis in voluntate invenitur, ut declaravi.

12. *Explicantur varia loca ex D. Thoma adducta.* — Ad confirmationem sumptam ex variis sententiis D. Thomæ, respondemus, in primo loco quæstionis 24 de Veritat., distinguere quidem D. Thomam instrumentum in proprie et communiter dictum, et prius dicit non habere internum principium sui motus, et ideo non posse agere libere, de posteriori autem affirmit posse habere principium intrinsecum motus, et esse instrumentum liberum. Et hoc ipsum etiam nos dicimus. Neque oportet ut ibi proprium distinguatur contra metaphoricum vel omnino improprium, sed distinguuntur contra commune, ut verba ipsa continent, et ideo etiam instrumentum liberum potest esse proprium instrumentum, id est, verum et distinctum a principali principio. In secundo loco quæstionis 3 de Potent., non tractat D. Thomas de generali ratione instrumenti, imo nec directe agit de causa instrumentalis, sed de concursu quem præbet causis secundis ad agendum, quem comparat motioni quorumdam instrumentorum. Quam doctrinam expendimus tractando de auxiliis; nam ad presens nihil refert, quia neque ibi neque alibi dixit D. Thomas de ratione instrumenti esse, ut solum deferat virtutem principalis agentis, quasi materialiter illam sustentando, et per illam solum denominative agendo, neque in se verum est, ut aliis locis sœpe tractavimus. In tertio loco, facio esse doctrinam D. Thomæ, de ratione instrumenti esse ut habeat propriam actionem præviam ad effectum principalis agentis, existimo vero id ad summum habere locum in instrumentis naturalibus, non tamen existimo esse necessarium in supernaturalibus, quæ divina virtute ad agendum elevantur, ut de sacramentis late tractavi. Deinde dico, etiam secundum Cajetanum et Thomistas, non esse necessarium actionem instrumenti propriam esse realiter distinctam ab actione principalis agentis, sed posse esse unam et eamdem, quæ secundum aliquam rationem sit propria, seu accommodata instrumento. Quæ doctrina sano modo intellecta hic accommodari potest. Nam idem actus, verbi gratia, amoris infusi, est a Deo principaliter infundente, et a voluntate instrumentaliter cooperante libere et vitaliter, ad quod satis est ut secundum generalem rationem amoris sit tanquam actio propria voluntatis, id est,

habens similitudinem et convenientiam cum actu, quem voluntas propria virtute potest efficere.

13. *Respondetur ad secundam.* — Secunda ratio procedit ex quadam terminorum æquivalvocatione, vel quia non distinguit in actu vitali rationem actionis, et passionis seu qualitatis quæ in potentia recipitur et illam informat, neque etiam distinguit varias denominaciones quæ ex his rationibus desumuntur. Dico ergo actionem credendi, verbi gratia, principaliter fieri a Deo, et instrumentaliter ab homine, et nihilominus denominare credentem hominem et non Deum, quia haec denominatio non sumitur ex sola actione, ut actio est, sed quatenus consummatur in receptione assensus informantis intellectum, qui per illum veritati creditæ adhæret. Assensus autem ille informat intellectum hominis, non Dei, et ideo hominem credentem denominat, et non Deum. At vero, si in illo effectu præcise consideretur ratio actionis seu emanationis a sua causa, sic eam denominabit ut a qua, non ut in qua sit; et sic etiam Deus denominabitur principalis effector talium actionum, quod in omni opinione necessario dicendum est; nam, sive homo in genere causæ proximæ concurrat principaliter, sive instrumentaliter, semper Deus, simpliciter loquendo, est principalius agens talem effectum; ergo ab illa actione sic denominabitur, quamquam fortasse nulla sit vox simplex imposta ad significandam denominationem sumptam ab illa actione, ut pura actio est; sicut inventur in calefactione, illuminatione, et aliis transeuntibus actionibus. Et hinc est ut Deus, concurrendo cum igne, vel sole, quæ sunt causæ principales secundæ, non minus denominetur calefacere quam illi; in præsenti autem non denominatur credens, aut intelligens, quia hæc verba non significant puram denominationem actionis, ut declaravi. Posset autem accommodari vox illuminationis, aut revelationis, vel infusionis, ad significandam denominationem ab illa actione, tantum ut actio est, et sic verissime dicitur Deus illuminare hominem, cum homo credit, vel infundere amorem, cum homo amat.

14. *Ad tertiam.* — Ad tertiam, respondemus negando majorem, scilicet, effectum non pendere formaliter, id est, per se, ab instrumento; nam causa instrumentalis vera causa est, vereque influit in effectum, alias nomine tantum et non re causa diceretur. Impossibile enim est instrumentum per se

influere in effectum, et effectum non per se pendere ab illo, vel in fieri, vel in conservari, juxta modum influxus, quia hæc duo correlativa sunt. Dico autem effectum per se pendere ab instrumento, quando ab illo fit. Nam idem effectus potest a Deo fieri per instrumentum, et sine illo; ut eadem gratia, que fit per sacramentum, potest fieri sine illo, et quæ facta est per sacramentum, sine illo conservatur; ideoque, ut gratia sit effectus sacramenti, non est necesse ut ab illo semper pendeat, sed quando ab illo fit. Hoc autem procedit et intelligendum est de ipso effectu, seu qualitate facta; nam si sermo sit de actione ipsa per quam fit effectus, medio instrumento, ita pendet intrinsece talis actio ab instrumento, ut sine ejus influxu neque esse neque permanere possit, quia actio non fit per aliam actionem, sed per seipsam manat a suo principio adæquo, et ideo non potest permanere sine habitudine ad idem principium, neque potest illa habitudo mutari, nisi ipsa mutetur.

15. *Applicatio superioris solutionis.* — Atque ita etiam in præsenti, intellectio infusa, verbi gratia, quatenus est actio quædam intellectualis et vitalis, omnino intrinsece pendet ab intellectu, etiamsi ad illam intellectus instrumentaliter concurrat, hoc enim nihil refert, ut declaravi. De qualitate autem illa quæ fit per talem actionem, controversia est an possit fieri a Deo sine intellectu, neene, vel (quod perinde est) an pendeat essentialiter a potentia, media actione vitali; sed quidquid in hoc dicatur, nihil ad præsens refert. Nam si (ut est probabilius) qualitas illa, saltem in abstracto sumpta, non pendet essentialiter ab actione vitali, jam cessat objectio, quia effectus ille non pendet essentialiter ab intellectu, licet actio pendeat. Si vero dependentia ab intellectu non solum est connaturalis, sed etiam essentialis ipsi qualitati, sic etiam respondebitur facile non repugnare quin illa dependentia esse possit a potentia instrumentaliter concorrente, quia de ratione intellectus solum est ut fiat interventu actionis vitalis: sieut vero intellectio, ut sic, abstrahit ab intellectione naturali et supernaturali, ita etiam abstrahit ab hoc, quod intellectus principaliter vel instrumentaliter concurrat, esto essentialie illi sit ut mediante intellectu fiat.

16. *Ad quartam.* — *Ad ultimam.* — Ad quartam rationem, respondemus eam solum probare potentiam informatam habitu infuso esse causam proximam principalem actus ex

UTRUM INFUNDANTUR JUSTIS TRES VIRTUTES THEOLOGALES, HABITALITER IN EIS MANENTES.

CAPUT VIII.

Scopus capitii hujus. — Quæ hactenus diximus solum ad commune genus habitus infusi operativi explicandum pertinent; sub hoc autem genere plures habitus, seu virtutes continentur, de quibus aliqua dicere sub ra-

tionibus saltem generalibus, aut subalternis necesse est; imo et omnes earum species recensere, et, saltem quoad quæstionem an sint, attingere, ut, qualis sit habitualis gratia et justitia exakte declaremus. Et primum omnium occurunt virtutes Theologicæ, quas humana philosophia moralis non agnoscit, divina vero Theologia illas nobis tradidit. Et ita Theologi omnes, in 3, dist. 23 et seqq., primum distinguunt virtutem Theologicam a Cardinali, quæ alias moralis dicitur, et deinde sub Theologica virtute tres species numerant, Fidem, Spem et Charitatem. Quam doctrinam exactius (ut solet) quam cæteri tradit D. Thomas 1. 2, quæst. 62, ubi in primo articulo probat dari aliquas virtutes Theologicæ, quia homo ordinatur ad beatitudinem supernaturalem, et ideo ordinari debet per principia supernaturalia, per quæ procedere possit ad bene agendum in ordine supernaturali, sicut per principia naturalia ordinatur ad bene agendum in ordine ad beatitudinem naturalem. Si quis autem recte consideret, hoc discursu solum videtur concludi dari nobis virtutes per se infusas, et ita illo in superioribus usi sumus.

2. *Duo animadvertisenda.* — Considerandum ergo ulterius est in ordinatione ad ultimum finem duo posse distingui: unum est unio cum ipso ultimo fine, qualis in via haberi potest tendendo ad ipsum, eumque per proprios hominis actus attingendo; aliud est usus aliorum mediorum, seu rerum creatarum, qui studiosus et honestus esse debet, ut ad beatitudinem assequendam conferre possit. Inter quæ duo illud prius est primum, et præcipuum, ac fundamentum posterioris; nam per actus quibus ultimus finis in se attingitur, debent cætera ad illius consecutionem ordinari. Hæc ergo duo in ordine ad beatitudinem supernaturalem maxime necessaria sunt, ideoque si in ordine ad illam beatitudinem indiget homo aliquibus internis principiis ejusdem ordinis, seu supernaturalibus quibus in illum finem tendat, maxime illis quæ proxime et immediate attingunt Deum ipsum, prout est beatitudinis supernaturalis objectum, quia, ut dixi, illa conjunctio ad ultimum finem est primum fundamentum mediorum omnium quæ ad ipsum ordinari debent. Hoc ergo modo recte concluditur necessarium fuisse infundi homini quasdam virtutes, quibus Deum ipsum ut objectum supernaturalis Theologicæ, ut in tom. 4 de Religione, et in tom. 4 de Pœnitent., attigimus. Non est autem necessarium ut solus Deus sit hujusmodi

mus. Atque hoc modo applicandus est discrusus D. Thomæ; nam, licet immediate generatim concludat necessarias esse homini ad finem supernaturalem ordinato virtutes infusas quibus in illum tendat, subintelligit tamen, si quæ necessariae sunt, maxime illas quæ hominem possint cum Deo ipso conjungere, cum esse debeant primum fundatum tendendi ad ipsum, et quia hæ sunt virtutes Theologicæ, ideo immediate conclusit has esse necessarias.

3. *Triplex conditio necessaria ad virtutem Theologicam ex D. Thoma.* — *Prima conditio.* — Unde ulterius adjunxit D. Thomas tres conditiones quas videtur ponere ut necessarias, ut aliqua sit virtus Theologica. Prima est, ut habeat Deum pro objecto, utique immediato, quod videlicet aliquo actu suo in seipso attingat. Ratio a priori ex re ipsa sumpta est, quia homo ex natura sua, et ex vi suarum potentiarum naturalium non inclinatur nec tendit in Deum finem supernaturalem, nec potest illum cognoscere, vel amare, ac subinde nec conari ad consequendum illum; ergo, ut convenienter possit in illum tendere, indiget virtutibus infusis, quæ habeant pro objecto immediato eumdem supernaturalem finem, meritoque Theologicæ dicuntur, nam ab ipso Deo nomen sumere debuerunt. Interrogari autem potest de quo objecto sit hoc intelligendum, an de objecto *quod*, vel de objecto *quo*, ut vocant, id est, de objecto quod creditur, vel diligitur, vel de ratione credendi, vel diligendi. Resolutio autem breviter est de utroque esse intelligendum, et ideo D. Thomam indistincte esse locutum. Itaque res, seu materia circa quam proxime versatur virtus Theologica, esse debet Deus ipse. Quia vero etiam intra latitudinem objecti materialis potest virtus aliqua Deum attingere, vel omnino immediate, quod proprissime solet vocari objectum *quod*, vel mediante aliqua re, vel actione creata, respectu cuius solet Deus vocari objectum *cui*, ad virtutem Theologicam non satis est hic posterior modus, sed necessarius est prior, propter rationem supra factam, quod virtus Theologica datur ut per eam homo immediate tendat in ipsum finem ultimum supernaturalem, ipsique uniatur. Item a posteriori hoc probatur, quia propter hanc solam causam excluduntur religio et similes virtutes a genere virtutis Theologicæ, ut in tom. 4 de Religione, et in tom. 4 de Pœnitent., attigimus. Non est autem necessarium ut solus Deus sit hujusmodi

materia adæquata virtutis Theologicæ, nam potest etiam circa res creatas, tanquam circa materialia objecta, immediate operari, ut charitas diligere proximum, et spes auxilia divina sperat, et fides multas veritates creatas eredit; solum ergo necessarium est ut inter objecta immediata virtutis Theologicæ contineatur Deus, sitque principale objectum ad quod cætera ordinantur. Et in hac conditione sic explicata Theologi convenient, solusque Durandus in virtute spei illam non admittit; sed falso fundamento deceptus est; putavit enim amorem concupiscentiæ non terminari ad Deum ut ad objectum *quod* immediatum, quod falsum esse superiori libro ostendimus. Et præterea, vel non potest in spe veram rationem virtutis Theologicæ tueri, vel non potest religionem et similes virtutes a genere virtutis Theologicæ excludere. Et hæc sufficiunt de Deo, ut objecto materiali harum virtutum. Cur autem debeat esse objectum formale, in sequenti conditione explicabitur.

4. *Secunda conditio.* — *Opinio Scoti et Gabriei.* — *Placitum quorundam.* — Secundo, requirit D. Thomas ad virtutem Theologicam, ut sit per se infusa, quæ videtur etiam esse communior opinio Theologorum in 3, d. 23, 26 et 27, loquentium in particulari de tribus virtutibus Theologicis. Ubi præsertim videri possunt Albertus, Bonaventura et Richardus. Eamdemque defendit Cajetanus 2. 2, quæst. 17, art. 3. Verumtamen Scotus et Gabriel, in 3, d. 26, illam conditionem non admittunt, nisi sub quadam distinctione virtutis Theologicæ rigorose aut late, seu in specie aut in genere sumptæ. Ipsi enim putant habitum fideli acquisitum circa res divinas, esse virtutem Theologicam. Idemque de charitate et spe acquisitis sentiunt. Et aliquibus videtur disputationem esse de nomine: nam si sit sermo de virtute Theologica juxta consuetum modum loquendi Scripturæ et Patrum, sic verum est solam virtutem quæ Deum attingit, et infusa est, esse simpliciter virtutem Theologicam. Nam, licet nomen commune virtutis Theologicæ in Scriptura non reperitur, neque fortasse in Patribus, nihilominus, quoties in specie nominant fidem, spem et charitatem, de infusis loquuntur. Imo solet circumferri definitio virtutis data ab Augustino, *ut sit bona qualitas mentis, qua recte vivitur, qua nemo male utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur.* Quæ ratione ultimæ particulæ censemur maxime Theologicis virtutibus convenire. Verumtamen quia de ratione

virtutis in genere non est illa particula, neque apud Augustinum definitio illa quoad eamdem particulam invenitur, ideo censem dicti auctores, quamvis habitus sit acquisitus, si habeat Deum pro objecto materiali et formali, posse, in rigore scholastico, dici virtutem Theologicam.

5. *Sententia D. Thomæ est omnino vera.* — *Quorundam opinio.* — Nihilominus existimo, cum Scoto et Gabriele, non esse quæstionem de nomine, sed de re, eorumque sententiam falsam esse, sententiamque D. Thomæ esse omnino veram, et in priori conditione virtutis Theologicæ efficaciter fundatam. Alii enim auctores supponunt actus fidei, spei et charitatis, etiamsi per virtutes infusas perficiantur, esse naturales quoad substantiam; nam ex hoc principio inferunt, per illos actus, factos solis viribus naturæ, et sine modo supernaturali, attingere Deum immediate, non solum ut objectum materiale, sed etiam ut formale, seu tanquam proximam et immediatam regulam suæ honestatis, seu veritatis. Unde ulterius concludunt habitum acquisitum per hos actus et esse virtutem, quia honestus est, et esse Theologicam, quia attinet Deum immediate, et tanquam regulam suorum actuum; his enim duabus conditionibus ipsi contenti sunt. Et videntur consequenter loqui; nam illæ duæ conditions sufficiunt ut virtutes illæ constituantur sub genere distincto a virtutibus moralibus, quæ circa materias humanas versantur.

6. *Actus Theologici sunt in sua substantia supernaturales, et virtutes a quibus elicuntur per se infusæ.* — Nos autem contrarium fundamentum supponimus, nimurum, actus fidei, spei, et charitatis, prout sunt actus christianæ justitiae, et a suis habitibus elicuntur, esse actus quoad substantiam supernaturales. Ex quo principio inferimus virtutes proportionatas his actibus esse per se infusas, sicut sunt ipsi actus. Tum quia habitus debent actibus proportionari; tum etiam quia isti habitus non solum dant facilius operari, sed simpliciter posse operari, et ideo non possunt fieri per actus. Ex quo tandem concludimus hos tantum habitus esse virtutes Theologales, ac propterea de ratione virtutis Theologalis esse, quod sit per se infusa. Probatur, quia non sunt virtutes Theologales nisi quæ possunt efficere actus Theologales, saltem quoad substantiam eorum; habitus autem acquisitus non potest efficere hujusmodi actus quoad substantiam, quia non inclinat ad illos, ut sunt

superioris ordinis; ergo soli habitus per se infusi possunt esse virtutes Theologales. Deinde probatur specialiter contra Scotum et Gabrielem, quia fides acquisita de mysteriis supernaturalibus non est virtus; ergo multo minus esse potest virtus Theologalis. Antecedens patet, quia, licet illa fides sit de rebus divinis, est mere humana. Unde, quantum est ex ratione credendi, potest illi subesse falsum; ergo, non est intellectualis virtus. Unde in haeretico, quantum ad rationem credendi, ejusdem rationis esse potest fides errorum, et veritatem quas retinet, quia eadem humana ratione utraque credit. Quapropter falsum etiam est quod dicti Theologi dicunt, illam fidem acquisitam non solum immediate ferrari in Deum, sed etiam illi inniti, ut regulæ credendi: jam enim in superioribus declaratum est quomodo talis fides in humandum testimonium, vel conjecturam creatam resolvatur. Igitur non potest fieri ut habitus fidei habeat illas duas conditiones, quas dicti auctores vere tribuant virtuti Theologali, scilicet, quod immediate Deum attingat, et illi tanquam primæ regulæ innitatur, quin habeat tertiam, nimirum, ut sit virtus per se infusa, quia revera hoc intrinsece sequitur ex objecto formalis talis fidei; nam ex vi illius actus credendi est supernaturalis quoad substantiam, ut supra probatum est; talis autem actus per se postulat virtutem infusam. Et propterea in prima conditione posita a D. Thoma, diximus intelligendam esse de Deo, ut objecto tam formalis quam materiali. Et ita sub illa conditione inclusimus primas duas ab Scoto et Gabriele positas. Atque hæc ratio et doctrina facile applicari potest ad spem et amorem Dei acquisitum; tum quia spes, si non fundetur in fide divina, non potest esse certa, sed fallibilis et infirma, ideoque neque virtus esse potest, nedium Theologalis: tum etiam quia, licet videatur inniti Deo, et bonitati vel virtuti ejus, non tamen potest illi uniri sub propria ratione boni supernaturalis beatifici, neque inniti Deo ut auctori gratiæ, prout requiritur ad virtutem Theologicam ut vera virtus sit. Eodem modo amor Dei, ut finis supernaturalis, si sit acquisitus, non potest esse super omnia simpliciter, nec potest habere pro regula seu formalis motivo bonitatem Dei secundum se et ut excedit ordinem naturalem, quod requiritur ad veram virtutem charitatis. Igitur ad veram virtutem Theologicam, necessarium est ut sit virtus per se infusa, idque habet ex vi sui objecti formalis. Quædam ve-

ro aliæ difficultates quæ hic ocurrere poterunt statim expedientur.

7. *Conditio tertia D. Thomæ.* — Tertiam conditionem (quæ erit quarta, si prima ut ab Scoto et Gabriele fit, in duas distinguatur) ponit D. Thomas supra, videlicet, quod virtutes Theologales sola divina revelatione in Scriptura nobis facta cognoscuntur. Quam libenter acceptant Scotus et Gabriel, asserentes non posse has virtutes sola ratione probari, sed sola revelatione cognosci. Verumtamen adhuc incertum est an sit revelatum in Scriptura has virtutes nobis infundi, ut supra de habitu infuso generaliter visum est, et de his in specie paulo post dicemus. Quod ergo D. Thomas ait, has virtutes revelatas esse in Scriptura, intelligi potest, vel in se, vel in suis actibus. Sic enim certum est in Scriptura revelari nobis quosdam actus Theologicos et divinos excedentes nostram natum, quatenus de illis dicitur non posse a nobis haberi, nisi ex dono vel infusione Dei. In his ergo actibus virtute revelantur habitus; et hoc modo verum est tales habitus cognosci revelatione, et sola illa, quia illorum actus, præsertim ut infusi et supernaturales sunt, non possent a nobis cognosci, nisi essent revelati. At vero, supposita revelatione talium actuum, optima ratione ex illis colliguntur habitus Theologalium virtutum, quam ideo Scotus et Gabriel non admittunt, quia de ipsis actibus non recte opinati sunt, ut supra vidimus. Denique oportet in his conditionibus notare primam esse maxime propriam virtutis Theologice quoad utramque conditionem a nobis explicatam; nam secunda et tertia conditio etiam aliis virtutibus non Theologicis convenire possunt, quamvis cum minori certitudine, quia non habent objectum materiale et formale tam excellens, ut dicemus.

8. *Resolutio totius quæstionis initio capitio posita.* — Sic igitur intellecta communis ratione virtutis Theologicæ, ad quæstionem propositam dicendum est infundi nobis virtutes Theologicas, et illas tantum esse tres: Fidem, Spem et Charitatem. Assertio quoad utramque partem est communis Theologorum, quæ in genere traditur a D. Thoma, supra dicta quæst. 62, 1. 2, et in specie 2. 2, quæst. 4, 17 et 23, ab aliis vero Theologis in 1, d. 17, et in 3, d. 23. Et prior quidem pars statim auctoritate probabitur. Ratione vero colligitur ex principiis supra positis. Ostendimus enim dari in nobis per gratiam Dei, ac-

tus supernaturales quibus Deum ipsum attingimus sub aliqua ratione divina et supernaturali, quos nunc Theologicos appellamus. Deinde ostensum est infundi nobis habitus operativos, qui in nobis sint principia interna actuum supernaturalium; ergo maxime infundi debent ad hos actus per quos Deo ipsi immediate conjungimur, et hos vocamus virtutes Theologicas, propter rationem in explicatione ipsius vocis traditam.

9. *Opinio Magistri de Charitate singularis admodum.*

— Atque ita in hac parte scholastici convenient, solusque Magister in 1, d. 17, dixit charitatem, qua diligimus Deum et proximum, non esse aliquid creatum, sed esse ipsummet Spiritum Sanctum, quod certe intelligere non potuit de actu ipso quo diligimus Deum, quia hoc est per se incredibile. Unde cum ab ipso expresse non explicetur, non est cur illi tribuatur. Præsertim quia Magister non negat amorem Dei et proximi esse liberum in nobis; non potuit autem cogitare actum ipsum quo amamus Deum, esse increatum et esse liberum in nobis. Intellexit ergo de charitate, quæ in nobis est principium proximum amandi Deum, et hanc vult non esse virtutem infusam, sed ipsum Spiritum Sanctum. Unde in § 2, *Hoc autem*, dicit charitatem, quæ est spiritus Sanctus, dari nobis, ut nos faciat diligere Deum et proximum. Et idem repetit § 5 et § penult., ubi etiam explicat ipsum motum animi, quo amamus Deum, non vocari charitatem, neque e converso; et ita charitatem non esse motum animi nisi causaliter, quia talem motum in nobis causat, quod potest facere charitas increata. Non ergo sentit Spiritum Sanctum formaliter nos constituere diligentes, sed immediate per se, et non per habitum creatum, faciendo in nobis et nobiscum charitatis dilectionem. Ad hanc autem sententiam inductus est Magister ex variis testimoniis Augustini, quæ ibi allegat, præsertim ex libro 8 de Trinit., capit. 8 et 9, et libro 15, capit. 17, et aliis locis, in quibus videtur in hunc sensum exponere illa verba 1 Joann. 4: *Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus charitas est*; et illud: *Nos cognorimus, et credidimus charitati quam habet Deus in nobis. Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.*

10. *Opinio Magistri ab omnibus exploditur.*
— *Dictum D. Thomæ.* — Hæc vero opinio Magistri ab omnibus Theologis rejecta est in 1, d. 17, et a D. Thoma, dicta quæstione 23,

artic. 2, quibus locis ex professo tractanda est; hic enim solum secundum communem et generalem rationem hoc attingimus. Unde solum dicimus non minori ratione infundendum esse habitum creatum ad amandum, quam ad credendum, vel sperandum. Nam si modum loquendi Scriptura attendamus, non minus affirmat charitatem nobis infundi quam fidem vel spem. Imo cum Paulus dixit, *charitatem diffusam esse in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*, ad Romanos 5, non obscure distinguit charitatem ab Spiritu Sancto, cum per illum in nobis diffundi affirmet. Si autem rationem expondamus, non minus necessaria, vel convenientiens est virtus creata charitatis ad eliciendum connaturaliter actum suum, quam sint aliæ virtutes ad actus suos, neque minus ad majorem hominis perfectionem, et ad meliorem Dei providentiam pertinet. Unde dixit egregie D. Thomas, dicta quæstione 23, a. 2, *Magistrum, dum excellentiam charitatis extollere voluit, illam minuisse*; nam ad excellentiam charitatis Dei pertinet ut nobis conferat permanentem virtutem, qua Deum ipsum connaturaliter diligamus.

11. *Mens D. Augustini explicatur a D. Thoma.* — Ad Augustinum autem respondet D. Thomas in eodem art. ad 1, ipsum doctrinis Platonicorum imbutum, eorum loquendi modum imitatum fuisse; Platonici autem dicebant omnia esse bona bonitate quæ est Deus, non formaliter, sed quia per participationem ejus ab illa provenientem boni efficimur. Ad hunc ergo modum ait D. Thomas dixisse Augustinum nos fieri diligentes charitate quæ est Deus, quia a charitate per essentiam manat in nos participatio charitatis, qua Deum et proximum diligimus, tam habitu, quam actu. Unde addere possumus aliud esse loqui de charitate absolute et sine addito, aliud de charitate nostra. Prior modo, formaliter ac proprio dicitur Spiritus Sanctus esse charitas, et hoc modo dixit Joann.: *Deus charitas est*, utique per essentiam, sicut Deus dicitur veritas et sapientia, etc. Non vero ita dicitur Spiritus Santos charitas nostra, nisi vel objective, quia est ipsa charitas, quam summe diligimus, vel causaliter, sicut etiam Deus dicitur patientia nostra, quia nos facit patientes, et justitia nostra, quia illam nobis infundit. Et in hunc sensum explicare videtur Augustinus, 15 de Trinit., cap. 23, ubi inter illas duas locutiones: *Deus est charitas*, vel *Deus est charitas nostra*, distinctionem facit, et